

100813

Falsk vitnesbyrd om nazisme og velferd

Hvem er velferdsstatens «sanne fedre» – og mødre? Nazister eller sosialdemokrater? Hans Fredrik Dahl gir i sin anmeldelse av Øystein Sørensens bok «Solkors og Solidaritet» et svar. Begge parter deler ære, eller ansvar.

Et «slående bevis» for dette finner han i det første forslaget til barnetrygd fra regjeringen Gerhardsen i 1945. Det var en kopi av Quisling-regjeringens barnetrygdlov fra 1944. Et «slående og billedfast bevis», sier Dahl. Sensasjon!

DEBATT

■ ■ Hans Fredrik Dahls tolkning (15/9) av høyresidens og nazistenes rolle i oppbyggingen av velferdsstaten er villedende, skriver professor Anne-Lise Seip ved Historisk institutt, Universitetet i Oslo.

■ ■ Dette er ikke et bevis, men et falskt vitnesbyrd. Hvorfor? Fordi nazistenes barnetrygd også var en kopi. Den bygde på

Tesen om at Quislings barnetrygd ble kopiert av Gerhardsen er meningsløs, hevder Anne-Lise Seip.

et forslag som var drøftet i Barnetrygdkomiteen allerede i 1935 om å knytte barnetrygden til syketrygden. Det var en helt naturlig og rimelig løsning. Syketrygden var grunnstammen i de norske trygdene, og skrev seg fra 1909. Den var verken sosialdemokratisk eller nazistisk, men en borgerlig kopi av tysk sosialforskning.

■ ■ Barnetrygdkomiteen forlot raskt denne planen, og gikk før krigen inn for universell trygd. Nazistene gikk tilbake til den gamle modellen. Grunnen til det gjør Sørensen utmerket rede for. Det var et gammeldags forslag, men i pakt med norsk trygdetradisjon. Det var derfor det kunne brukes av Gerhardsen og sosialminister Oftedal. Og kanskje var det nettopp derfor byråkrattene i farten ikke brydde seg med å skrive ut lovtaksten på nytt, men bare strøk over ordet «Ministerpresident»? Slikt er jo morsomt å finne for en historiker. Men ikke alle Askeladder kommer til kongsgården:

■ ■ Dette må Dahl vite. Iallfall hvis han har lest Sørensen, og kanskje også den litteratur han viser til om forhistorien til barnetrygden. Sørensen er selv opptatt av sammenfallet (s. 142). Men han peker også på at det var røtter bakover (s. 138).

Hvorfor nevner Dahl da ikke linjene bakover, men bare linjen forover? Man spør seg, og blir beklemmt.

Alle land arbeidet med sosiale reformprogrammer i 1930-årene. I alle land så stadig flere grupper hen til staten som problemløser. I alle land ble gam-

le sosialpolitiske tradisjoner modifisert av nye teknikker. I alle land banket nye grupper på døren for å komme inn i trygdestryggheten. Tyskland var ikke noe unntak. Sosialpolitikken kunne brukes både til belønning og kontroll. Det var bruken som skilte mellom nazister og sosialdemokrater, ja alle demokrater.

■ ■ At nazistene beskjeftiget seg med de samme politiske hovedspørsmål som resten av verden, er ikke sensasjonelt. Men det er nyttig at vi har fått en bok som gir innsikt i hvorledes disse problemene ble drøftet i flere kretser på høyresiden i Norge, og hvordan nazistene stelte med sosialpolitikken under krigen. En slik bok fortjener bedre skjebne enn å bli lest som sensasjon. Den bør leses som historie: kritisk, og med åpent og forstående blikk. Et blikk for alle sammenhenger.

■ ■ Dahls tolkning av høyresidens og nazistenes rolle i oppbyggingen av velferdsstaten er villedende. Ett er å finne ord, hva de sa. Noe annet er å finne motiver, hva de ville med sine visjoner. Et tredje er å etterspore reell innflytelse.

Det fjerde og viktigste er kanskje å bestemme seg for hva vi mener med en velferdsstat. Dersom velferd ikke bare er økonomisk trygghet, men også innebærer frihet og politisk demokrati, er Dahls tese meningsløs. Like meningsløs som hans tese om at Gerhardsen kopierte Quislings barnetrygd.

Anne-Lise Seip

Tragisk skjebne for nordmenn i Sovjet

Av PER LARS TONSTAD
TROMSØ (Dagbladet):
De dro til Russland, og ble glemt. Skjebnen til de droyt 1000 nordmennene som ble igjen på sovjetisk jord etter revolusjonen, har vært

ukjent fram til nå. Forfatterparet Laila og Thor Thorsen har gravd fram deres historie i boka «Russland via Vardo», som utgis på Skutvik Forlag i Nordland i høst. De følger norske slekter som slår

seg ned på Fiskerhalvøya, og finner et livsgrunnlag på kanten mot ishavet.

De norske kolonistene la grunnlaget for bosettingen i disse arktiske strøkene. Ja, de ble oppmuntret av den rus-

siske tsar til å slå rot. De fisket og drev småbruk og byttehandlet med folk hjemme i moderlandet.

Ei ny tid

Etter revolusjonen begynte ei ny tid for nybyggerne. Grensa ble stengt. Trakkaseringen starstet. De første fengslinger sjokkerte befolkningen i de harmoniske bygdene. Hva galt hadde de norskættede gjort?

De ble beskyldt for å ha drevet spionasje. De var ikke nasjonale nok. Fram mot andre verdenskrig ble hele familier tvangsflyttet. Nordmenn havnet i fengsel på grunn av sine norske etternavn, flere døde i fangeleir. En tragisk skjebne rammet de norske utvandrerne.

Krigstjeneste

Flere nordmenn måtte gjøre krigstjeneste i

Den røde hær. Familiene ble spredd fra Sibir til Ukraina og Karelen. Etter krigen søkte flere nordover til kysten igjen. De etablerte et fiskerkollektiv som ble tvangsoppløst i 1958. Dette var på mange måter dødsstøtet mot norsk språk og kultur i det nordlige Russland.

Noen få norsktalende lever fortsatt og kan fortelle sin historie. Som første avis møtte Dagbladet et par av dem på Kola-halvøya i vår. Disse menneskene har levd et helt voksent liv uten kontakt med sine aller nærmeste slektninger i Norge. Men de har holdt sitt morsmål i hevd. Den politiske situasjon gjorde det i årtier umulig å søke mot gjenforening.

Mye bitterhet rår blant nordmennene og de norskættede på Kola. De føler seg glemt av sitt gamle fedreland. Norske myndigheter har aldri løftet en finger for å komme dem til unnsetning. I sitt nye land ble de første ønsket velkommen, siden forfulgt, fengslet og knust.

I boka «Russland via Vardo» forteller Laila og Thor Thorsen den ukjente historien til nordmenn som ble igjen på sovjetisk jord etter revolusjonen. (Foto: Per Lars Tonstad)

Rettelse

I forsvarsminister Johan Jørgen Holst kronikk om atomtrusselen på hell i gårstdagens avis, beklager vi to meningsforvirrende trykfeil. Det skal stå at det er svært «ugunstig» for situasjonen i nord at de sovjetiske

atomykopenprøver finner sted på Novaja Semlja. Det skal også stå at våpenprøvene kan «stimuleres» i laboratoriene, ikke stimuleres.

Red.

KAN DU IKKE TALE?

ELIN BRODIN

En debattbok som i tekst og bilder behandler vårt samfunns holdning til dyr. Forfatteren fokuserer en rekke uhyrlige former for industriell dyremishandling - og presenterer både moralske og rasjonelle argumenter mot en slik praksis. Hft. 215,-

HA SCHEHOUG & CO